

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

My, peníze a naše děti

Mají se dětem dávat peníze? Kolik, v jakém věku a jak? Tyto problémy mohou mezi dětmi i mezi rodiči vyvolávat velké střety.

Pětiletý chlapec si koupil kousek pizzy. Podal prodavačce stokorunu a chtěl odejít. Prodavačka ho zastavila a podávala mu zpátky padesátikorunu. Dítě se na bankovku udiveně podívalo a zase se mělo k odchodu. Prodavačka ho zavolala: „Počkej, to ještě není všechno!“ Do ruky mu nasypala hrst drobných. Dítě s nataženou rukou vykulilo oči nejdřív na prodavačku, pak na peníze a na maminku, která stála vedle. Když se vzpamatovalo, spěchalo ven na ulici, jakoby se bálo, že si to prodavačka ještě rozmyslí a takové bohatství mu zase sebere.

Chlapec byl přesvědčen, že měl výjimečné štěstí, když výměnou za jednu bankovku dostal pizzu, další bankovku a ještě spoustu kovových mincí. Třebaže dnešní děti s přehledem mluví o bankomatech a milionech, mohou si vytvořit představu o výdělku, bohatství, zisku a úsporách teprve po desátém roce věku.

Představy dětí o penězích

Ve 3 až 5 letech odpoví dítě na otázku „Odkud mají tatínkové peníze?“ s přehledem: „Berou je z kapsy.“ „A co udělá tatínek, když mu peníze dojdou?“ „Vezme si další z peněženky.“

V předškolním věku děti ještě nemají žádnou představu o tom, co jsou peníze a věří, že je člověk získává např. tím, že „jde do obchodu“, prostřednictvím magického rituálu vracení nazpět. Domnívají se, že zboží lze koupit bez placení, nebo že placením člověk jakýmsi způsobem získává víc. Zcela jim schází představa výroby zboží – většina dětí se domnívá, že zboží se kupuje od prodavače, který ho koupil zase od jiného atd.

Placení pro ně zůstává tajemstvím – vidí, jak prodavač vrací spoustu drobných mincí za jednu bankovku a domnívají se, že prodej a koupě jsou pouhým rituálem, hrou, která baví i dospělé.

V 6 až 7 letech děti nevidí vztah mezi hodnotou předmětu a jeho cenou, ale už jsou schopny rozlišit jednotlivé bankovky, protože se řídí jejich velikostí nebo počtem vytištěných nul. Začínají si uvědomovat souvislost mezi cenou předmětu a částkou vynaloženou na jeho zaplacení a uvědomují si, že dospělí musejí chodit do práce, aby měli peníze.

Třebaže se to může zdát paradoxní, děti v tomto věku ještě nechápou, že prodavač musí za utržené peníze nakoupit nové zboží a uhradit všechno, co potřebuje k životu. O bankách si děti v tomto věku myslí, že tam lidé ukládají peníze, aby je neztratili, nebo jim je někdo neukradl, nebo – jak říká šestiletý Martin – protože se jim nevejdou do peněženky.

V 7 až 9 letech se děti naučí základním početním úkonům a začínají chápat, jak se používají peníze při nákupu a prodeji. Dokážou si spočítat, kolik dostanou nazpět, ale nejde jim do hlavy, kde banky berou peníze, které půjčují – neznají ještě souvislost mezi vklady a půjčkami a představují si, že peníze uložené v bance jsou zavřené v nějaké zásuvce nebo trezoru, dokud si pro ně majitel zase

nepřijde. Dosud mají zmatené představy o souvislosti práce a „výdělku“, tedy o penězích, které člověk za danou práci dostane.

Od deseti let výše již děti díky školní výuce vědí, že cena zboží je výsledkem ceny materiálu, práce, zprostředkování obchodníky a zisku, který si zúčastněné strany určily. Nicméně představa bohatství v tomto věku zůstává vágní.

My, peníze a naše děti

 Děti chtě nechtě přejímají náš postoj k penězům, proto je vhodné si dřív, než zavedeme o penězích řeč, ujasnit svůj vlastní postoj k penězům.

Jsme velkorysí lidé, kteří se snadno pro něco nadchnou? Nedokážeme odolat pohledu na předmět svého přání a musíme ho koupit? Velkorysí lidé si koupí nepotřebují nějak zdůvodnit či omluvit. Jednají impulzivně. Jdou pro chleba a vrátí se bez bochníku, ale zato s obřím čokoládovým vejcem.

Nebo jsme skrblíci? Skrblík se upíná k penězům, protože mu dodávají potřebný pocit bezpečí. Hromadí peníze na horší časy. Co kdyby přišel o práci, onemocněl nebo se rozváděl? Všechny tyto obavy mohou být oprávněné, ale mohou přejít až v obsesi.

„Matka šetřila, kde se dalo a pokaždé, když měla otevřít peněženku, celá se roztrásla,“ vypráví čtrnáctiletá Hana. „Styděla jsem se, když s prodejci smlouvala o nicotné částky.“

Měli bychom tedy dětem předávat některé zásady užívání peněz a podle potřeby zdůrazňovat důležitost plánování a spoření, ale také dávat najevo potěšení, že jsme někoho obdarovali. Měli bychom mluvit s dětmi o obtížích, které máme. Cesta upřímnosti je často jediný způsob, jímž můžeme zabránit opakování svých vlastních chyb.

Jakou cenu mají peníze

Tolik jsme si zvykli mluvit o hodnotě peněz, že si neuvědomujeme, že tento výrok platí i obráceně – že totiž peníze jsou hodnota. Nejen proto, že nám umožňují uspokojovat naše životní potřeby, nakupovat hmotné statky, investovat do budoucnosti našich dětí, ale především proto, že jsou mírou námahy a inteligence těch, kdo je vydělali.

Jako takové je tedy máme respektovat, vynakládat obezřetně, podělit se o ně s těmi, kdo nemají a užívat je tak, aby nesly plody.

Často se nám před dětmi nechce o penězích mluvit. Peníze zůstávají tabuizovány podobně jako sex. Jsou všudypřítomné, ovlivňují každý okamžik naší existence, nicméně zůstávají opomíjeny. Z nevysvětlitelných důvodů považujeme za nutné učit děti o punských válkách a principu kyvadla, ale zdráháme se je poučit o zásadách, bez nichž se nedokážou orientovat v této oblasti, která je každým dnem složitější.

Téměř neomezená nabídka zboží, způsoby, jimiž je nabízeno, naléhavý tlak reklamy a nehmatatelné elektronické peníze způsobují, že touze nakupovat odoláváme stále hůř.

Je to obtížné pro nás, dospělé, a jak je těžké odolat tlaku nakupování pro děti...

V současnosti jsou děti hnací silou obrovského byznysu. Pokud člověk nechce, aby mít bylo důležitější než být, musí brát v úvahu následující čtyři činnosti: jak peníze vydělává, jak utrácí, jak si půjčuje, a jak spoří. S tím vším je postupně potřeba seznamovat i děti.

Umění nakupovat

Rodiče a děti se shodují na tom, že je třeba vynakládat peníze na hračky, oblečení, jídlo, zábavu. Sporný je však způsob – kdy, za co a kolik jich vydat.

Jedná se o to, abychom stanovili hranice, které nehodláme překročit a abychom byli především my sami přesvědčeni, že takové hranice jsou nutné. Jak tedy „očkovat“ děti proti syndromu lehce dostupné peněženky? Učit je umění nakupovat.

Současné děti jsou týdně vystavovány deseti až dvanácti hodinám reklamy, a proto jsou snadným cílem marketingových triků a přesvědčovacích technik. Když jdeme s dětmi nakupovat, ukážeme jim dvě balení výrobku stejného typu a s ohledem na věk se ptáme, který by vybraly podle ceny, váhy, balení a kvality ingrediencí.

Nezapomínejme také dávat dětem najevo, že existuje ještě jiná podoba bohatství, která je sice méně zjevná, ale zato mnohem důležitější. Toto bohatství se měří podle vlastností a schopnosti chovat dobré vztahy s ostatními. Nebojme se vyslovit nějaké to „ne“, ale pokaždé bychom to měli odůvodnit – ty peníze raději utratíme jinak...

Když dítě vybízíme, aby si nějaké přání odřeklo, může být někdy užitečné, když se zmíníme také o našich přáních, která nelze hned uskutečnit. S ohledem na věk je důležité dětem vysvětlovat, proč se rozhodujeme právě takto. Díky tomu se naučí hodnotit, zvažovat pro a proti a přisuzovat správnou váhu jednotlivým položkám rodinného rozpočtu.

Od věku zhruba 9 let můžeme dát dětem za úkol, aby nám pomohly vypisovat složenky za elektřinu, plyn, telefon, nájem atd. Mohou si tak začít uvědomovat výši nákladů na bydlení a pravděpodobně se samy od sebe rozhodnou omezit zbytečné výdaje.

V těchto případech je nezbytné udělat si čas od času z přísného schématu šetření výjimku. Vhodnou příležitostí jsou narozeniny nebo výročí svatby, tedy vlastně datum založení rodiny.

Účelem je sdělit dětem, že peníze jsou sice důležité, že je třeba je užívat s rozvahou, ale ne je uctívat – občas si můžeme najít příležitost, kterou společně oslavíme.

Umění dostávat a umění dávat

„Ježíškovi jsem napsal o dárky. Měl jsem jich plnou stránku. Ale maminka s tatínkem mi řekli: Nezdá se ti, že máš všechno? No a? Když mám všechno, tak už nesmím dostávat dárky?“ stěžuje si desetiletý David.

Emotivní zkušenost nezaslouženého obdarování, kterou děti prožívají např. o Vánocích, poskytuje příležitost naučit je altruismu a štědrosti, které jsou nezbytnými podmínkami vyrovnaného růstu a harmonického rozvoje vztahů zprvu k věcem a později k penězům. Proto bychom měli využít každé příležitosti ukázat dětem radost z obdarování někoho jiného.

Důležité je nepředstavovat dárky jako oplátku za věc, kterou jsme dostali my. Spíš než: „Musíš dát nějaký dárek babičce, protože ti pokaždé dává krásné hračky,“ je vhodnější navrhnout: „Pamatuješ, jakou měla babička radost z toho obrázku, cos jí dal k narozeninám? Co kdybys jí něco pěkného připravil i tentokrát? Ty umíš dávat tak krásné dárky...“

Tati, dáš mi peníze?

Mají se dětem dávat peníze? Kolik, v jakém věku a jak? Tyto problémy mohou mezi dětmi i mezi rodiči vyvolávat velké střety.

Hospodaření s penězi totiž předpokládá výchovná rozhodnutí a hodnotový žebříček, v němž často sami nemáme jasno. Je správné dávat peníze za vykonávání domácích prací? Nebo na ně mají děti nárok tím, že jsou členy rodiny? Máme zasahovat do rozhodování, jak děti svěřené peníze využijí nebo se mají naučit s nimi hospodařit samy? Máme je učit, aby si zapisovaly, kolik kde zaplatily, nebo je máme nechat, aby se poučily vlastními chybami?

Mladší a starší děti mohou dostávat peníze v podstatě pěti způsoby: 1. v pevně stanovených termínech dostávají určitou částku jako odměnu za provedení drobných domácích prací, takže mají jakousi svou výplatu. 2. V pevně stanovených termínech dostávají určitou částku (kapesné) na nákup drobností. Tato částka nesouvisí s provedením domácích prací. 3. Čas od času si řeknou o peníze podle toho, jak je potřebují. 4. Se souhlasem rodičů si vybírají peníze z malé společné pokladny podle svých potřeb. 5. Když povyrostou, vydělávají si své peníze drobnými pracemi mimo domácnost, např. hlídáním dětí.

„Výplata“

„Konečně jsem přestala dělat dětem služku. Gabriela skládá prádlo, Filip vynáší odpadky a mění kocourovi písek a oba si jednou týdně uklízejí pokoj. Když to neudělají, nedostanou žádné peníze,“ vypráví maminka osmileté dcery a desetiletého syna.

Mnoho lidí se však domnívá, že je nevhodné platit dětem, aby vykonaly to, co patří k jejich povinnostem. Navíc si někteří rodiče stěžují, že placení dětem za podmínky, že bude vykonáno určité množství domácích prací, často bývá příčinou trvalých konfliktů. Pokaždé lze totiž diskutovat o kvalitě, množství a termínu vykonané práce.

Placení drobných domácích prací se může stát záminkou k nekonečnému obviňování, místo aby bylo příležitostí rozvíjet u dětí hospodaření s penězi a může se změnit v kázeňský prostředek, který se často jeví jako nespravedlivý. Proto je třeba všechny eventuality dobře promyslet.

Kapesné

Ve většině rodin děti pravidelně a zdarma dostávají kapesné na své drobné nákupy. Aby kapesné správně plnilo svou úlohu, nesmí být nikdy podmiňováno chováním dítěte. Najdeme jiný způsob, jak reagovat na různé nevhodné chování dítěte, ale kapesného se nedotýkejme.

Účelem kapesného je naučit děti zásadám správného hospodaření. Hospodaření s malou částkou se

dítě učí předvídat výdaje a stanovit si priority tím, že nejdřív uspokojí potřeby a teprve poté svá přání. Bude šetřit na nákladnější věc a může se samo rozhodnout, jaký komu dá dárek.

Částka kapesného většinou nemá sloužit jen k nákupům laskomin, ale také k hrazení drobných potřeb, jako je lístek MHD, papírnické zboží, případně drobná hračka či lístek do kina.

Kapesné je však vždy omezené. Tímto způsobem je dítě nuceno stanovit si priority. Kapesné bývá čas od času upravováno, aby odpovídalo měnícím se potřebám dítěte. Právě při zvýšení kapesného je vhodná příležitost ke společné, klidné a konstruktivní úvaze nad tím, jak bylo kapesné užíváno a jak tomu bude v budoucnosti.

Aby děti mohly s kapesným hospodařit, je třeba, aby přinejmenším uměly počítat. Není tedy vhodné začínat s pravidelným kapesným příliš brzy. Pokud budou rodiče vyžadovat, aby si děti vedly „účetnictví“, mohou jim začít dávat kapesné teprve po ukončení 2. třídy ZŠ.

Kapesné by mělo být udělováno v předem určený den. Aby dítě mohlo důsledně a předvídavě hospodařit, musí vědět, že se může spolehnout, že mu v pevně daný den bude dána pevně stanovená částka – menším dětem jednou, případně i dvakrát týdně, větším jednou nebo dvakrát do měsíce.

Výplata kapesného dává dětem volnou ruku při rozhodování, jak své peníze použijí, paradoxně tím však riskujeme, že toto kapesné se mine svým cílem učit dítě hospodařit, protože dítě si bude kupovat laskominy bez naší kontroly. Mnoho rodičů se domnívá, že pravidelné kapesné vede děti ke konzumnímu způsobu života.

Peníze na požádání

Při použití této metody se výjimky stávají pravidlem. Peníze jsou udělovány podle potřeby, bez pevného kalendáře a stanoveného limitu. Někteří zastánci této metody argumentují tím, že jim to umožňuje kontrolu výdajů, protože peníze jsou pokaždé uvolňovány na přesně daný účel.

Poskytování peněz na požádání je vhodné pro malé děti, které si ještě nepamatují, kolik mají peněz, může se stát nutností v případě, že máme nestálé a nepředvídatelné zdroje příjmů, či pokud chceme dítě naučit, že peníze nejsou důležité a že je třeba žít s postojem důvěryhodného optimismu a nečinit peníze pramenem své jistoty.

Jestliže se předem nedohodneme na horní mezi, můžeme časem zjistit, že jsme dítěti věnovali nemalé částky. Děti se také mohou domnívat, že rodiče mají nevyčerpatelné zdroje peněz – proto je na místě občas dítěti peníze odmítnout. Navíc poskytování peněz na požádání nikdy nesmí být vykládáno jako známka lásky nebo souhlasu, nebo ještě hůř jako nejjednodušší způsob jak se dítěte zbavit. Proto je i při této metodě třeba stanovit určitá pravidla a jasně vymezit hranice, co lze a co nelze.

Společná pokladna

Založíme-li společnou pokladnu, pak ponecháváme v zásuvce, krabičce nebo na nějakém jiném bezpečném místě malou částku, která bývá pravidelně obnovována. Když děti něco potřebují, mohou si vzít, ale musejí to předem probrat s rodiči nebo nechat lísteček, který jejich výběr vysvětluje.

Vzhledem k tomu, že před každým výběrem musejí děti požádat o dovolení, mají rodiče příležitost

promluvit si s nimi o odůvodněnosti o nákupu. Na druhé straně, když si děti mohou potřebnou částku vybrat a nepřijímají peníze přímo z rukou dospělých, ponechává dětem určitý prostor k samostatnosti a učí je si uvědomovat, že sourozenci mají také své potřeby. Když pokladničku „vymetou“, musejí si položit otázku, zda tak někoho nezbavují možnosti koupit si možná i potřebnější věc. Jestliže jim ponecháme volný přístup k určité částce, pochopí také, že jim důvěřujeme a cítí povinnost naši důvěru nezklamat.

Podle knihy Nessia Laniada Děti a peníze, která vyšla v nakladatelství Portál.

Zdroj: Rodina